

**TÜRKİYE'DE İDARİ GÖZETİM ALTINDA BULUNAN YABANCILAR DÂHİL
OLMAK ÜZERE ULUSLARARASI KORUMA ARAYAN YABANCILARIN
VEKÂLET VERME KONUSUNDA YAŞADIKLARI SORUNLAR**

GÖRÜŞ NOTU

Şubat 2016

TÜRKİYE'DE İDARİ GÖZETİM ALTINDA BULUNAN YABANCILAR DÂHİL OLMAK ÜZERE ULUSLARARASI KORUMA ARAYAN YABANCILARIN VEKÂLET VERME KONUSUNDA YAŞADIKLARI SORUNLAR

11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlandıktan bir yıl sonra tüm hükümleriyle yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Türkiye'deki göç ve sığınma alanını yeniden düzenlemektedir. Kanun bu itibarla daha önce Türkiye hukukunda oldukça dağınık bir şekilde bulunan ya da düzenlenmeyen çok sayıda konuyu, büyük ölçüde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yerleşik içtihatlarıyla uyum gösteren şekilde düzenlemiş ve güvenceler tesis etmiştir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tarafından ihdas edilen bu güvenceler kişilerin hukuka aykırı bir biçimde özgürlüklerinden mahrum edilmemeleri ya da geri gönderilmeleri halinde telafisi mümkün olmayan zararlara uğramamalarını sağlayacak nitelikte güvencelerdir. Ancak özellikle insan hak ve hürriyetleri ile ilgili diğer hukuki düzenlemelerde olduğu üzere, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yoluyla tesis edilen bu güvencelerin de hayata geçirilmesinde baroların ve avukatların rolü büyük bir önem taşımaktadır.

Maalesef uygulamada avukatlar, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tarafından tesis edilen hukuk yollarına başvurabilmek için gerekli olan vekâleti almada sorunlar yaşamaktadır. Noterlik Kanunu'nun 72. maddesi uyarınca “noter, iş yaptıracak kimselerin kimlik, adres ve yeteneğini ve gerçek isteklerini tamamen öğrenmekle yükümlüdür”. İlgili kanunun Uygulama Yönetmeliği'nin 90. maddesi de kimlik tespitinde izlenecek yolu açıklamakta ve “noter, belgelendirme isteminde bulunan ilgili ile işleme katılan kimselerin kimliğini tespit edebilmek için nüfus hüviyet cüzdanı, buna dayalı olarak resmi mercilerden verilmiş pasaport, ehliyet, fotoğrafı kimlik kartı vesair kimlik belirten belgeleri aramak zorundadır” ibaresine yer vermektedir.

Görüldüğü üzere zikredilen Noterlik Kanunu Yönetmeliği'nin ilgili maddesinde ifade bulan “vesair kimlik belirten belgeler” ibaresi, sözü edilen belgelerin tahdidi olarak sayılmadığını açıkça ifade etmektedir. Üstelik aynı maddenin ikinci fıkrasında da “bu belgelerin gösterilememesi veya noterin gerekli görmesi halinde tanık dinlemek yoluyla da kimlik tespit olunabilir” ibaresi yer almaktadır. Ancak uygulamada çok sayıda noterin 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde tanzim edilen kimlik belgelerinin “resmi kimlik” niteliğinde olmadığını öne sürmek suretiyle vekâletname düzenlemekten ve/veya düzenlenen vekâletnameleri onaylamaktan kaçınma yoluna gittiği gözlemlenmekte ve bildirilmektedir.

Yaşanan bu karışıklık 19 Eylül 2014 tarih ve 93 sayılı ile yayımlanan “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Verilen Belge ve Kimlikler Hakkında” başlıklı Türkiye Noterler Birliği'nin Genel Yazısı ile bir ölçüde giderilmiştir. İlgili yazıda 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde tanzim edilen yeni tip ikamet izni belgeleri (Madde 30), vatansız kişi kimlik belgesi (Madde 50), uluslararası koruma başvuru sahibi kayıt belgesi (Madde 69), uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi (Madde 76) ve uluslararası koruma statüsü sahibi kimlik belgesinin (Madde 83) “resmi kimlik niteliğinde olup noterlik işlemlerinde kullanılmasında bir sakınca” bulunmadığı belirtilmekte ve dolayısıyla bu belgeler ile vekâletname dâhil olmak üzere her türlü noterlik işleminin yapılabileceği herhangi bir tereddütte yer vermeyecek bir açıklıkta ifade edilmektedir.

İlgili yazıda aynı zamanda 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun uyarınca 11.04.2014 tarihinden önce verilmiş olan ve süreleri bitmeyen ikamet tezkerelerinin 11.04.2014 tarihinden sonra geçerli olmaya devam edeceği ve sürelerinin sonuna kadar herhangi bir ilave idari işleme gerek kalmaksızın kullanılacağı da belirtilmektedir.

Ancak yukarıda da değinildiği üzere Türkiye Noterler Birliği tarafından yayımlanan bu genel yazı, yaşanan tereddüt ve karmaşanın çözümünde ancak bir ölçüde yardımcı olabilmış ve aşağıda ayrıntılarıyla değinilen ve süregelmekte olan sorunlar, özellikle de idari gözetim altında bulunan yabancılar dâhil olmak üzere kişilerin hak ve güvencelere erişimlerinin önünde ciddi engeller oluşturmaya devam etmektedir.

Yaşanan sorunlardan ilki uluslararası koruma başvurusu sahiplerinden özellikle düzensiz hareket halinde yakalanan kişiler ile havalimanlarının transit bölgelerinden uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar bireylerle ilgilidir. Bu kişilerin büyük bir bölümü idari gözetim altında tutulmakta ve uluslararası koruma başvuruları da kanunun 79. maddesindeki hızlandırılmış değerlendirme kapsamında değerlendirilmektedir. İlgili maddede uluslararası koruma başvurusu sahibi ile mülakatın üç gün içinde tamamlanacağı ve kararın da beş gün içinde verileceği belirtilmekte; menfi kararlara karşı itirazın ise yalnızca yargı yoluyla yapılabileceği ifade edilmektedir. Kanun çerçevesinde hem uluslararası koruma başvurusunun reddi hem de bu reddin akabinde alınan sınır dışı kararına ilişkin tesis edilen yargı yolu idare mahkemeleridir.

Ancak sözü edilen yargısal itirazda bulunabilme hakkının önündeki en önemli engellerden biri vekâletname almada yaşanan sorundur. Esasen 6458 sayılı kanunun kayıt ve kontrol konusunu düzenleyen 69. maddesi, uluslararası koruma başvurusu sahibinin kimliğine dair herhangi bir bilgi elde edilememesi halinde başvuranın beyanının esas alınacağını ve uluslararası koruma başvurusunun değerlendirileceği usulden bağımsız olarak başvuruda bulunan kişilere kayıt esnasında kimlik bilgilerini içeren ve otuz gün geçerli olan kayıt belgesi verileceğini belirtmektedir. Bu belge hiçbir harca tabi olmayıp, başvuru sahibinin Türkiye'de kalışına imkân sağlamakta ve gerektiğinde otuz günlük sürelerle uzatılabilmektedir.

Ancak uygulamada uluslararası koruma başvuru sahiplerine kayıt belgesi düzenlenmeksizin haklarında menfi karar verildiği ve bu karara istinaden sınır dışı kararı alındığı gözlemlenmekte ve bildirilmektedir. Bir diğer sıkıntı ise uluslararası koruma başvuruları kanunda tesis edilen hükümlere aykırı olarak işleme alınmayan kişilerin vekâletlerinin alınmasında yaşanmakta ve sözü edilen sorunlar kişinin yanında herhangi bir kimlik belgesi bulunmaması halinde daha da vahim bir hale gelmektedir.

İdari Yargılama Usulü Kanunu ("İYUK"), avukatın vekâlet ibraz etmeden dava açması konusunu doğrudan düzenlememekte; ancak kanunun 31. maddesi yoluyla Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na ("HMK") yapılmaktadır. HMK'nın 76. maddesine göre avukat, açtığı veya takip ettiği dava ve işlerde, noter tarafından onaylanan ya da düzenlenen vekâletname aslını veya avukat tarafından onaylanmış aslına uygun örneğini, dava yahut takip dosyasına konulmak üzere ibraz etmek zorundadır. HMK'nın 77. maddesinde de ayrıca vekâletnamenin aslını veya onaylı örneğini vermeyen avukatın dava açamayacağı ve yargılamayla ilgili hiçbir işlem yapamayacağı; ancak gecikmesinde zarar doğabilecek hâllerde mahkemenin, belirleyeceği kesin süre içinde vekâletnamesini getirmek koşuluyla avukatın dava açmasına veya usul işlemlerini yapmasına izin verebileceği belirtilmektedir. Bu süre içinde vekâletname verilmez veya asıl taraf yapılan işlemleri

kabul ettiğini dilekçeyle mahkemeye bildirmez ise dava açılmamış veya gerçekleştirilen işlemler yapılmamış sayılmaktadır.

Dolayısıyla her ne kadar belirtilen hükümler çerçevesinde asıl tarafın yapılan işlemi kabul ettiğini mahkemeye bildirmesi durumunda dava açılmış ve o süreye kadar gerçekleştirilen işlemler yapılmış sayılsa da, vekâletnamenin her hâlükârda sunulması gerekmektedir. Nitekim, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu da 1998/813 esas ve 1999/312 karar numaralı kararında verilen süre içinde vekâletnamenin sunulmadığı takdirde davanın reddedilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Vekâlet alınmasında yaşanan bir diğer sorun 6458 sayılı kanun çerçevesinde tanzim edilen kimlik belgelerinden uluslararası koruma kayıt belgesi ile uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgelerinin arka yüzlerinde yer alan ve bu belgelerin sadece verilen il dâhilinde geçerli olacağına dair ibaredir. Bir kişi adına tanzim edilen kimlik belgesinin yalnızca belli bir yerleşim bölgesi dâhilinde geçerli olacağını vurgulamak isabetsiz bir düzenlemedir. Örneğin ikamet ilini ekonomik sıkıntılar ya da diğer nedenlerle terk etmek durumunda kalmış ve daha sonra ikamet ilinden ayrıldığı gerekçesiyle idari gözetim altına alınan ve aynı sebeple başvurusu geri çekilmiş sayıldığı için hızlandırılmış prosedürde değerlendirilip hakkında menfi karar verilen kişi sayısı azımsanmayacak derecede fazladır. Bu durumdaki kişiler, geçerli bir pasaport veya kimlik belgesine sahip değillerse, ikamet ili dışında, ellerindeki kimlikle vekâlet çıkaramamaktadırlar.

Üstelik bazı hallerde başvurusu geri çekilmiş sayılan kişilerin önceki kimlik belgeleri de ellerinden alınmaktadır. Bu kişiler, yukarıda belirtildiği üzere, yeniden uluslararası koruma sürecine dâhil edildiklerinde başvuruları hızlandırılmış prosedürde değerlendirilmekte ve yasanın 76. maddesi uyarınca kendilerine ya da aile bireylerine kimlik belgesi verilmemektedir. Her ne kadar hızlandırılmış prosedüre tabi tutulan bu kişiler için söz konusu uygulama yeni bir işlem anlamına gelse ve bu işlem çerçevesinde yeni bir uluslararası koruma başvuru sahibi kayıt belgesinin verilmesi gerekse de uygulamada bu belgenin verilmediği gözlemlenmekte ve bildirilmektedir. Dolayısıyla önceki kimlikleri ellerinden alınan ve kendilerine yeni bir uluslararası koruma başvuru sahibi kayıt belgesi verilmeyen bu kişiler de vekâlet verebilme konusunda sorunlar yaşamaktadırlar.

Vekâlet alınmasında ortaya çıkan üçüncü sorun Suriye uyruklu kişiler ile Suriye'den gelen mülteci ve vatansız kişilerin durumudur. Bilindiği üzere 22 Ekim 2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği'nin birinci geçici maddesi uyarınca 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye'den kitlesel veya bireysel olarak gelen Suriye vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler geçici koruma altına alınmış durumdadırlar. Yönetmeliğin 22. maddesi uyarınca bu kişilere kayıt işlemlerinin tamamlanmasının ardından "Geçici Koruma Kimlik Belgesi" verilmektedir. Ancak hâlihazırda henüz kaydı bulunmayan ya da yetkili makamlar tarafından daha önce kendilerine tanzim edilmiş "Yabancı Tanıtma Belgesi" sahibi olan kişi sayısı oldukça fazladır.

Esasen hem geçici koruma kimlik belgesi hem de yabancı tanıtma belgesinin geçerli resmi kimlik belgeleri olarak kabul edilerek vekâlet işlerinde kullanılmasında herhangi bir tereddüt yaşanmaması gerekmektedir. Zira yukarıda değinildiği üzere Noterlik Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin 90. maddesinde kimlik tespiti için "resmi mercilerden verilmiş pasaport, ehliyet, fotoğrafı kimlik kartı vesair kimlik belirten belgeler" ibaresi kullanılmaktadır. Söz konusu belgeler hem fotoğrafı olduklarından hem de resmi merciler tarafından verildiklerinden ötürü bir sorun yaşanmaması gerekmektedir. Ancak uygulamada bu belgenin yanında pasaport talep edildiği ve pasaportun ibraz edilmemesi halinde vekâletname düzenlemekten veya onaylamaktan kaçınıldığı gözlemlenmekte ve bildirilmektedir.

SONUÇ VE TAVSİYELER

Yukarıda ayrıntılı bir biçimde yer verilen sorunlar nedeniyle 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanunu tarafından tesis edilen hak arama yollarına erişimde önemli sıkıntılar yaşanmaktadır. Hâlbuki hak arama hürriyeti (Anayasa, Madde 36) ile Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (Anayasa, Madde 40) Anayasa tarafından güvence altına alınmış haklardır.

Dahası, söz konusu haklar Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (Madde 2/3 ve Madde 14/1) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Madde 13) tarafından da güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla gerek yasanın gerekse de diğer yükümlülüklerin ruhuna uygun olarak tesis edilen haklara etkili bir erişimin sağlanması için gerekli düzenlemeler ivedi olarak yapılmalıdır.

TAVSİYELER

- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi uyarınca tesis edilen geçici koruma uygulamasını düzenleyen Geçici Koruma Yönetmeliği ve geçici koruma uygulaması çerçevesinde tanzim edilenler de dâhil olmak üzere 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde düzenlenen tüm kayıt, kimlik ve tanıtm kartlarının resmi nitelikte olduğunu sarih bir biçimde teyit eden bir yönerge ve/veya genel yazı hazırlanarak dağıtımına çıkarılmalıdır.
- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde düzenlenen tüm kayıt, kimlik ve tanıtm belgelerinin geçerliliği Türkiye geneline şamil olacak şekilde genişletilmelidir.
- Özellikle sınır bölgeleri ve havalimanı transit bölgeleri ile idari gözetim yerlerinde tutulan kişilere 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda tesis edilen haklardan yararlanabilmeleri için ilgili kayıt ve/veya kimlik belgeleri yine kanunda belirtildiği şekilde düzenlenmelidir.
- Geçici koruma altında bulunan tüm kişilere geçici koruma kayıt belgesi gecikmesizin tanzim edilmelidir.

Mülteci Hakları Merkezi Refugee Rights Turkey

📍 Dr. Refik Saydam Cad. Dilber Apt. No: 39 Daire: 11 Kat: 4
Şişhane, Beyoğlu - İstanbul

☎ +90 212 292 48 30

📠 +90 212 292 48 33

✉ info@mhd.org.tr

www.mhd.org.tr

Mülteci Hakları Merkezi
Refugee Rights Turkey

@MülteciHaklariM
@RefugeeRightsTR